

سندی از قیام اسلامی 29 بهمن ماه تبریز

نویسنده: رحیم نیکبخت

مترجم:

سندی از قیام اسلامی 29 بهمن مردم تبریز

تقدیم به دوران شهدای قیام 29 بهمن تبریز

قیام سرنوشت‌ساز 29 بهمن تبریز در تاریخ انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) جایگاه مهمی دارد. بسیاری از صاحب‌نظران تاریخ انقلاب اسلامی این قیام را پس از قیام 15 خرداد سال 1342 عظیم‌ترین و گسترده‌ترین حرکت اسلامی و مردمی علیه نظام فاسد پهلوی ارزیابی نموده‌اند. این حرکت اصیل اسلامی که از باورهای مذهبی مردم متدین و شریف تبریز نشأت گرفته بود در چهلم شهدای قیام طلاب قم در 19 دی 1356 صورت گرفت. حکومت پهلوی در تاریخ 17 دی ماه سال 1356 بزرگترین اشتباه خود را با انتشار مقاله‌ای اهانت‌آمیز به امام خمینی در روزنامه اطلاعات مرتکب شد، شاه که پس از تبعید امام خمینی از ایران در سال 1343 تا آبان 1356 و شهادت حاج آقا مصطفی خمینی توانسته بود با سرکوب و خفقان از طرح نام و یاد جلوگیری کند پس از شهادت فرزند این مجاهد خستگی‌ناپذیر خشمگینانه شاهد طرح بی‌پروای نام و یاد و آرمان و اهداف این مجاهد مجتهد تبعیدی در سراسر ایران بود. در یک اقدام انفجالی برای مقابله با مقبولیت روزافزون امام مرتکب این اشتباه مهم گردید. اولین عکس‌العمل در مقابل اهانت صورت گرفته قیام 19 دی قم در سال 1356 که شش شهید و صدها مجروح پیامد خونین آن بود.

آیت‌الله سید محمدعلی قاضی طباطبایی شخصیت علمی، فرهنگی، سیاسی و مبارزاتی شهر قهرمان‌پرور تبریز از آغاز نهضت اسلامی به رهبری امام (ره) در سال 1341 پرچم مبارزه را در آذربایجان علیه حکومت پهلوی برافراشته بود. چندین بار دستگیری، زندان و تبعید از تبریز و ایران حاصل مبارزاتش بود. وی پس از اطلاع از شهادت حاج آقا مصطفی خمینی به کمک مریدان صدیق حضرت امام به ویژه مرحوم حاج محمد فهیمی در مسجد آیت‌الله بادکوبه‌ای تبریز مراسم ترحیم و بزرگداشت معظمی برگزار کرد. نخست از مرحوم حجة‌الاسلام فلسفی برای سخنرانی در این مراسم دعوت نمود که آقای فلسفی به علت ممنوعیت منبر رفتن حجة‌الاسلام حسینی همدانی را به آیت‌الله قاضی معرفی کرد. مرحوم حجة‌الاسلام حسینی همدانی از طرف آیت‌الله قاضی طباطبایی به تبریز دعوت شد و پس از ایراد سخنرانی و چندین بار بردن نام امام خمینی در میان جمعیت انبوه که غریب صلوات مسجد را فرا می‌گرفت، پس از پایان مراسم مخفیانه توسط بازاریان متدین تبریز راهی تهران گردید. پس از انتشار مقاله اهانت‌آمیز و قیام 11 دی قم آیت‌الله قاضی طباطبایی با سازماندهی انقلابیون شهر در تدارک برگزاری مراسم چهلم شهدای قم برآمد و در

سخنرانی‌های مهمی که در همین رابطه ایراد می‌کرد ضمن اعتراض به مقاله اهانت‌آمیز، قیام طلاب و مردم قم را گرامی می‌داشت.*#
نگارنده نظر به مطالعات ناقصی که در تاریخ معاصر آذربایجان به ویژه انقلاب اسلامی دارد در منابع متعددی که گردآوری نموده است یک سند جالب از چگونگی ورود ارتش به قضایای قیام 29 بهمن تبریز وجود دارد که به مناسبت بیست و نهمین سالگرد این حماسه مردم مسلمان و غیور تبریز بازنویسی و منتشر می‌گردد.
گزارشی که ملاحظه می‌فرمائید پس از خاتمه عملیات سرکوب توسط سرلشگر بید آبادی به فرماندهی نیروی زمینی ارتشبد اویسی ارسال شده است:

به استحضار می‌رساند:

- 1- گزارش پایان کار عملیات وقایع اخیر تبریز که وسیله مرایش ارسال گردیده است از عرض می‌گذرد.
- 2- فرمانده سرویس تقاضا کرده است در صورتی که تیمسار فرماندهی تصویب فرمایند صورت اسامی پرسنل که در این جریانات وظایف محوله را خوب انجام داده‌اند. برای تشویق به نیرو ارسال دارد.
- 3- تشویق پرسنل منظور با توجه به وضعیت جاری و نتایج حاصله از این عملیات با احاطه‌ای که تیمسار فرماندهی از روز اول به این جریانات داشتند بستگی به اراده معظم‌الیه دارد.

مدیر عملیات ن، ز، ش- سرتیپ وقار

[امضا] 17/12/2536

از نظر استحضار سرلشکر رحیمی [امضاء]

/17/12

مراتب به استحضار می‌رسد

[امضا] 2/12/36

مراتب جهت استحضار تیمسار فرماندهی نیروی زمینی برسد

سپهبد ناصری [امضاء]

17/12

اینک که تیمسار

فرماندهی فقط

ملاحظه فرمودند

و اوامری صادر

نفرمودند

بنابراین اقدامی

ندارد.

22/12/2536

#

شماره: 16-2
201-28
تاریخ: 12/16/2536
پیوست: یک برگ
کروکی*

[آرم شاهنشاهی]
نیروی زمینی شاهنشاهی
از: مرایش (مدیریت آموزش)
به: تیمسار فرماندهی نیروی زمینی شاهنشاهی (معاونت عملیات و اطلاعات و
ضداطلاعات)
موضوع: گزارش پایان کار عملیات ضد اغتشاش
محرمانه]

مقام عالی را آگاه می‌سازم

به طوری که استحضار دارند در ساعت 09/30 روز 2536/11/29 اغتشاش بوسیله
عده‌ای اخلالگر در شهر تبریز به وقوع پیوست که اقدامات انجام شده از شروع تا
خاتمه مأموریت زیر به عرض می‌رسد:

1- شروع اغتشاش

الف- از ساعت 09/30 تظاهراتی در نقاط مختلف شهر به وجود آمد که بنا به
درخواست ریاست شهربانی استان نخست یک دسته از ناحیه ژاندارمری و سپس یک
گروهان از گردان 701 پاسدار از مرکز آموزش‌های پشتیبانی برابر طرح ضد
اغتشاش که وضعیت آبی اعلام شده بود در اختیار شهربانی قرار گرفت.
ب- با توسعه دامنه اغتشاشات به تقاضای ریاست شهربانی شورای هماهنگی استان
تشکیل و ضمن گزارش فوری به ن، ز، ش* وضعیت غیرعادی (آبی) به وضعیت
فوق‌العاده (زرد) تبدیل و چون نیروهای انتظامی تقاضای کمک بیشتر را نمودند با
کسب اجازه از تیمسار ف، ن، ز، ش* در حدود یک گردان در اختیار شهربانی
گذارده شد.

پ- چون شهربانی استان با نیروهای کمکی قادر به مهار کردن اغتشاش نگردید لذا با
تشکیل مجدد شورای هماهنگی استان وضعیت فوق‌العاده (زرد) به وضعیت بحرانی
(قرمز) تغییر و مراتب به ن، ز، ش گزارش که بلافاصله تیپ 3 مرند زیر امر قرار
گرفت و تا رسیدن اولین گردان 118 به تبریز که حدود ساعت 17/00 همان روز بود
مرکز آموزش‌های پشتیبانی توانست با گردان 13 و گردان 701 پاسدار و دربان
پادگان و عناصر مرکز «اردنانس» نسبت به سرکوبی شورشیان اقدامات دامنه‌داری
را شروع به طوری که تا ساعت 16/00 همان روز اغتشاش‌کنندگان سرکوب و
آرامش نسبی در شهر به وجود آمد که پس از رسیدن گردان‌های 118 و گروهان
قرارگاه تیپ 3 از مرند در ساعات 17/00 و 22/00 همان روز و گردان 120 تیپ 3
از مراغه در ساعت 01/00 روز 36/11/30 یگان‌های اعزام شده به شهر تقویت و
آنهايي که ديگر لازم نبود به سربازخانه مراجعت نمودند.#

ت- فرمان مبارک اعلي حضرت همایون شاهنشاه آریامهر بزرگ ارتشتاران مبنی بر
مسئولیت فرمانده پادگان نظامی در مورد تأمین شهر تبریز در ساعت 00/30 روز 30
11/36/ به مرایش** ابلاغ و بلافاصله با صدور دستورالعمل شماره 1 عملیاتی
شهربانی و ژاندارمری و ساواک زیر امر قرار گرفت و مسئولیت هر یک از سازمان‌ها
و 3 گردان تیپ 3 مرند که در شهر مستقر شده بودند (برابر کروکی پیوست) به طور
دقیق تعیین و نقاط حساس و حیاتی اشغال و پس از تأمین کلی شهر، خیابان‌ها و نقاط
آسیب‌دیده پاک و آرامش کامل در شهر برقرار شد.

ث- با فعال نمودن ستاد عملیاتی در مرکز آموزش‌های پشتیبانی و ایجاد ارتباط سریع بین یگان‌های ارتش و ژاندارمری و شهربانی کلانتری‌ها مأموریت و انذار به نحو صحیح و کامل اجرا و اقدامات انجام شده به طور مستمر و بدون وقفه از طریق ارتباط تلفنی (خط قرمز) و تلگراف رمز به معاونت اطلاعات و عملیات ن، ز، ش و در صورت لزوم و نیاز به مرکز عملیات ستاد بزرگ ارتشتاران گزارش می‌گردید وضعیت عمومی شهر و نحوه استفاده از اخبار واصله و فعالیت یگان‌ها و چگونگی اجرای مأموریت‌های محوله گردان‌ها در ساعت 16/00 هر روز تا خاتمه مأموریت در ستاد عملیاتی مرکز آموزش و پشتیبانی با حضور افسران ستاد و فرماندهان یگان‌ها مورد بررسی قرار گرفته و نیازمندی یگان‌ها از نظر امور لجیستیک تأمین می‌گردید. ج- در ساعت 15/00 روز شنبه 2536/12/6 تعداد هشت فروند هلیکوپتر به فرودگاه تبریز وارد و زیر امر قرار گرفت که یگان‌های ضد اغتشاش و ژاندارمری تحت آموزش قرار گرفتند و لی مورد استفاده عملیاتی واقع نشدند.

2- خاتمه مأموریت یگان‌های نظامی

الف- بنا به پیشنهاد شورای هماهنگی استان مبنی بر تغییر وضعیت (قرمز) به وضعیت (آبی) و تصویب ذات مبارک شاهانه از ساعت 09/00 مورخه 2536/12/11 مسئولیت امنیت شهر تبریز با کمک یگان آماده ژاندارمری و یک گروهان از مراپش مجدداً به عهده شهربانی استان آذربایجان شرقی محول گردید.

ب- در اجرای امریه شماره 10314- 2536/12/14 یگان‌های مأمور تیپ 3 مرند در ساعت 10/00 روز دوشنبه 2536/12/15 به پادگان‌های مربوطه مراجعت نمودند. #3- در تمام مدت عملیات که کنترل تأمین شهر به عهده فرمانده کل پادگان محول گردیده بود فرماندهان یگان‌های نظامی تیپ 3 مرند و رؤسای شهربانی- ژاندارمری و ساواک تبریز در نهایت صمیمیت و فداکاری همکاری‌های لازم را با ستاد عملیاتی مرکز آموزش‌های پشتیبانی به عمل می‌آوردند به طوری که در بازدید هیئت محترم بازرسی ویژه اعزامی از ستاد بزرگ ارتشتاران* تلاش و کوشش‌های نیروهای نظامی مورد تأیید و رضامندی قرار گرفت.

4- با عرض مراتب فوق استدعا می‌شود در صورت تصویب تیمسار فرماندهی نیروی زمینی شاهنشاهی* صورت اسامی پرسنلی که در مدت عملیات دوازده روزه نهایت کوشش و فداکاری را به عمل آورده و بدون احساس خستگی در تمام مدت بیست و چهار ساعت در این عملیات انجام وظیفه نموده‌اند با حق تقدیم تهیه و تقدیم گردد تا به هر نحو که تیمسار فرماندهی نیروی زمینی شاهنشاهی مقرر می‌فرمایند از خدمات آنان تقدیر به عمل آید.

ف- مراپش. سرلشکر احمد بید آبادی [امضا]

[مهر خلیلی محرمانه]

* برای اطلاع رک به: زندگانی و مبارزات شهید آیت‌الله قاضی طباطبایی، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، 1380.

* این پیوست در بررسی‌های به عمل آمده یافت نشد.

* نیروی زمینی شاهنشاهی

** فرماندهی نیروی زمینی شاهنشاهی

** مدیریت آموزش

* به ریاست ارتشبد جعفر شفق که پس از اسکندر آزموده به استانداری آذربایجان شرقی منصوب شد.

* ارتشبد غلامعلی اویسی